



UNIVERSITÄTS-  
BIBLIOTHEK  
PADERBORN

## Universitätsbibliothek Paderborn

**Francisci Baconi Baronis de Verulamio, Vice-Comitis S.  
Albani, Summi Angliæ Cancellarii, Opera omnia, Quæ  
extant: Philosophica, Moralia, Politica, Historica ...**

**Bacon, Francis**

**Francofvrti ad Moenvm, 1665**

IX. De Invidia.

**urn:nbn:de:bvb:12-bsb10497643-5**

fœcunda, & *Liberorum* plena, cernere quandoque est, unum aut alterum ex *senioribus* pluris æstimari: atq; ex *junioribus* in deliciis esse: Sed in medio fortasse aliquos quasi oblivione transiri: qui nihilo minus, hæud raro optimæ indolis evadunt. Illiberalitas *Parentum* erga *Liberos* suos, error est plane noxius: nam eos reddit animo degeneres; fallacis de ditos: ignobilium consortio se delectantes: magisq; ad luxum propensos, quando rerum copiam adepti sint. Itaq; optime succedit, quando *Parentes* suam, apud *Liberos*, auctoritatem tuentur, crumenam laxant, Invaluit, tam apud *Parentes*, quam *Pædagogos*, & *Famulos*, mos quidem ineptus, æmulationes inter *Fratres* ferendi, & alendi, durante eorum pueritia: quæ sæpenumero in discordias evadunt, post ætatem virilem, & *familias* turbant. *Itali* non magnum ponunt diferimen, inter *Liberos*, & *Nepotes*, aut *Cognatos*; sed, modo sint è *massa sanguinis*, non multum pensi habent, utrum sint *corpore proprio* editi necne. Atq; si verum dicendum sit, in natura non multum interest; adeo ut sæpe videmus, *Nepotem* *Avunculo* magis similem, aut *Cognato*, quam *Parenti* proprio; prout sanguinis casu quodam derivatur. Carent *Parentes*, in tenera ætate *Filiorum* suorum, cui vitæ generi illos destinatum enim maxime sunt flexibiles, & cerei. Neq; in hac electione respiciant nimis inclinationem *Filiorum* ipsorum: Quasi illud melius arrepturi sint, ad quod maxime videntur propensi. Verum est, si affectus, aut aptitudo *puerorū*, sit erga aliquod studium insignis, non expedire, ut quis naturæ aut indoli repugnet: Sed, ut plurimum præceptum illud sanum est: *Optimum elige suave & facile illud faciet consuetudo*. *Fratres* *juniores* plerumq; sunt *fortune filij*: Sed raro, aut nunquam, prosperum fortiuntur exitum, quando ex hæredantur *seniores*.

## VIII.

## DE NUPTIIS ET COELIBATU.

Qui *Uxorem* duxit, & *Liberos* suscepit, obfides *Fortune* dedit: Sunt enim magnorum conatum impedimenta, sive ad virtutem tendat quis, sive ad improbitatem. Certe præstantissima (ut alibi diximus) in usum *Reipublicæ* Opera, & Merita, à *viris* profecta sunt, *prole carentibus*; qui tam affectu, quam fortunis, *Reipublicam* connubio sibi junxerunt, & dotarunt. Attamen rationi videatur magis consentaneum, ut qui *Liberos* relinquunt, majorem futurorum temporum curam gererent: Ad quæ satis norunt *clarissima illa sua Pignora* oportere transmitti. Sunt tamen, qui licet *Liberis* careant, tamen memoriz suæ incuriosi sunt, & cogitationes vitæ tantum curriculo terminant, & tempora futura, ut ad se nihil pertinentia ducunt. Imo & alii nonnulli, *Uxorem* & *Liberos*, tantum in *Rationibus* *Expenfarū* habent. Quinetiam reperiuntur aliqui fatui avari, qui gloriantur fere, se *Liberis* carere, ut habeantur tanto ditiores. Audiverunt scilicet aliquos dicentes, *Talisquispiam est dississimus*: alios autem sub inferentes, *At Liberis compluribus oneratur*: Quasi divitiarum hoc esset decrementum. Verum *Cœlibatus* causâ maxime frequens, est *Libertas*; Præsertim, in quibusdam animis sibi complacentibus & phantasticis; qui omnis restrictionis sensum nacti sunt tam acutum, ut cingula & periscelidas fere habeant pro vinculis & compedibus. *Viri cœlibes* optimi sūt amici, optimi erga servos domini, servi etiam erga dominos op-

timi; At non semper subditi optimi: Sunt enim ad fugam expediti. Atque revera *Transfugæ* fere omnes sunt ejus conditionis. *Vita cœlibis Ecclesiasticis* bene convenit: non enim facile quis eriget Solum, si prius stagni alicujus receptaculum interveniat, *Judicibus* & *Magistratibus* res est fere indifferens: Si enim faciles sint, & corruptelis dediti, servū aliquem videas *uxore*, multis modis, ad hujusmodi lucra captanda, deteriorem. Quod ad *Milites* attinet, reperio certe, *Duces*, apud *exercitus* suos concionantes, illis in memoriam redigere solere *Charitates Uxorū* & *Liberorū*. Reperio etiam, *Nuptiarum* contemptum apud *Turcas*, *militēs* vulgares reddere viliores. Sunt certe porro, *Uxor* & *Liberi*, disciplina quædam humanitatis: atq; *Cœlibes*, etsi sæpenumero magis sint munifici & charitativi, quia fortunæ eorum minus exhauriantur, sunt tamen, ex altera parte, magis crudeles, & sine visceribus, (idonei qui sūt severi inquisitores) quia indulgentia & teneritudo affectuum suorum non tã sæpe evocatur & excitatur. Naturæ graves, & consuetudine ductæ, ideoque constantes, sūt plerumq; *uxoræ*: ut de *Ulyssæ* perhibetur: *Verusam suam prætulit immortalitati*. *Mulieres castæ*, sunt plerumq; superbæ, & protervæ, merito *puccitiz* suæ elatæ. Inter vincula præstantissima castitatis, & obsequii *uxoris* erga *maritum*, illud censeri debet virum suum *uxor* prudentem putet: Quod nunquam faciet, si eū inveniat *zelotypum*. *Uxores*, *Juvenū* dominæ sunt; *Mediæ* ætatis, sociæ; *Senum*, nutrices. Adeo ut ad sit anxia ad *uxorem* ducendam ætatibus singulis. Inter *Sapientes* tamen numeratus est ille, qui interrogatus, *Quod esset tempus opportunum Nuptiarum*; respondit, *Inveneribus non adhuc, senibus non omnino*. Sæpe fit, ut *mariti* deteriores, bonas habeant *uxores*: Sive hoc fiat, quod hoc modo pretium addatur *mariti* benevolentiz, per vices: sive quod *uxores* in patientia sua gloriantur. Hoc autem nunquam fallit, si hujusmodi *mariti*, ab *uxoribus* ipsis expetiti & electi fuerint, contra consensum amicorum: Tunc enim animus iis semper adest, ut stultitiæ suæ pœniteret non videantur.

## IX.

## DE INVIDIA.

*EX Affectibus*, nulli sunt, qui existimantur *fascinare*, præter *Amorem*, & *Invidiam*. Uterque acria progignit desideria; Uterq; se perniciousè format in phantasias, & suggestiones: Atq; uterq; facile incendit in oculos; (præcipue quando Objectum adest); Quæ omnia ad *Fascinationem* faciunt: si modo *Fascinatio* aliqua sit. Videmus etiam, *Scripturâ*, *Invidiam*, oculi mali nomine insignire: atq; *Astrologos*, malos astrorū influxus, *Malignos Aspectus* vocare. Ita ut agnosci ab omnibus videatur, in *Invidia*, ejusq; operatione, ejaculatio quædam, & irradiatio ex oculis. Quin & nonnulli tam extiterunt curiosi, ut notaverint tempora, quibus ictus & percussio oculi *invidi* plurimum obest, tum præcipue esse, cum persona, in quam *Invidia* torquetur, spectatur in Gloria, & Triumpho: Etenim hoc mucronem *Invidia* acuit: Atq; in supercilis temporibus spiritus Personæ invitæ prodeunt maxime in exteriora, unde ictus occurrunt.

Verum, missis istis rebus curiosis (licet non indignis, quæ inconsiderationem veniant, sed loco idoneo), tractabimus hæc tria: *Qui sunt ad invidiam maxime proclives*: *Qui sint invidia maxime obnoxii*

obnoxii; Et qua sit differentia inter Invidiam publicam, & privatam. Qui virtutis ipse expertus est, invidet virtuti alterius. Etenim animi hominum, se pascunt & delectantur, aut Bono proprio, aut Malo alieno; Quique primo alimento caret, satiabit se secundo; Et qui nullo modo sperat se ad virtutem alterius pervenire posse, ipse fortunam ejus libenter deprimit, ut minor intercedat disparitas.

*Vir curiosus*, & se alienis rebus immiscens, ut plurimum *invidus* est. Etenim, de rebus alienis multum inquirere, ne utiquam eo spectare possit, quod operosa illa sedulitas suis rebus conducatur: Itaque fieri non potest, quin hujusmodi *vir*, Scenicam quandam voluptatem capiat, aliorum fortunas spectandi: neque, qui rebus propriis tantum intentus est, segetem *Invidiæ* multam reperiet. *Invidia* enim passio est cursitans, & plateas terit, nec domi se continet; Non est *curiosus*, quin *idem sit malevolus*.

*Viri natalibus Nobiles, Invidiæ*, erga novos homines, notam subeunt. Etenim mutatur intervalum. Et simile est hoc deceptioni visus; Cum res retrocedere videantur, aliis se promoventibus.

*Deformes, & Eunuchi, & Senes, & Spuria, invidi* sunt. Etenim, qui conditionem suam emendare nullo modo potest, conditionem alterius, pro viribus suis labefactabit. Nisi forte hi defectus in generosa & heroica ingenia inciderint, quæ defectus proprios naturales, in honoris sui incrementum vertere nitantur; scilicet, ut fama hoc arripiat, *Eunuchum*, aut *Claudum*, tam magna perpetrasset; miraculi nimirum honore affectato. Id quod evenit *Narseti Eunuchum & Agefilao*, atque *Tamberlani*, qui *claudi fuerunt*.

Eadem fere ratio est hominum, qui *è calamitatibus resurgunt*. Sunt enim plerumque temporibus insensiti; atque alienas calamitates, tanquam suarum molestiarum redemptiones, gustant.

Qui in plurimis excellere contendunt, levitate & gloria vana moti, necesse est ut sint *invidi*. Ubique enim occurrunt objecta *Invidiæ*: cum fieri nequeat, quin aliqui in tot rebus illos superent. Qui fuit character *Imperatoris Adriani*, qui *Poetas & Pictores, & Opifices alios*, in iis scilicet operibus, quibus ipse præcellere gestiebat, capitali quadam *invidia* prolequebatur.

Postremo *Propinqui, & Collegæ, & una educati, ad invidendum æqualibus*, cum evchuntur, proni sunt. Etenim exprobat hoc illis fortunam propriam, eosque quasi digito monstrat, & frequenter eorum memoriam vellicat; quin etiam in aliorum notam hæc fortunæ collatio magis incurrit. *Invidia* autem à fama & sermonibus, semper reflectitur, & conduplicatur. Unde *Invidia Cainis*, erga fratrem *Abel* malignior fuit: quia cum sacrificium *Abel* magis acceptum Deo fuit, nemo in spexit. Atque hæc de iis, qui ad *Invidendum proclives sunt*.

Quantum ad illos, qui *Invidia magis aut minus obnoxii sunt*; Primo, iis, qui eminente virtute præditi sunt, minus invidetur, cum promoventur: Promotio enim eorum, videtur ex debito; Debiti autem solutioni nemo *invidet*, sed largitioni supra meritum. Atque etiam, *Invidia*, non sine comparatione est; Ubi autem nullus comparationis gradus, nulla *Invidia*; Itaque *Regibus non invidetur*, nisi à *Regibus*. Illud tamè observatione dignum est, Personis

indignis sub primam honoris sui ascensum, maxime invideri; postea vero minus: ubi contra, Personæ dignæ, & meritis insignes, *Invidiam* tum demum experiuntur, postquam fortunæ eorum diutius duraverint, Etenim, licet virtus eorum eadem maneat, tamen minus fit illustis; Recentes enim oboriuntur homines, qui eam obscurant.

*Nobiles genere*, minus *Invidia* expositi sunt, cum honoribus cumulantur: Etenim nihil aliud videtur, quam debitum Majoribus suis repensum; præterea, parum fortunæ eorum additum videtur; *Invidia* autem, more radiorum solis, in clivo ardentior est, quam in plano. Itaque eandem ob causam, qui per gradus evchuntur, minorem subeunt *Invidiam*, quam qui per saltum.

Qui cum honoribus suis conjunctos habent labores magnos, curas, & pericula, *invidia* minus laborant. Etenim, existimant homines, eos, honores suos, caro pretio emere, & misereri potius ipsorum nonnunquam incipiunt: Misericordia autem semper fere sanat *Invidiam*. Itaque notabis plerumque, ex viris Politicis, & honore fulgentibus, magis sanos & sobrios, semper querimonias fundere, qualem vitam traducunt; canentes illud, *Quanta patimur!* Non quod ita sentiant, sed quo *Invidiæ* aciem retundant. Verum hoc intelligi debet, de negotiis, quæ hujusmodi viris imponuntur, non de iis quæ ipsi ad se attrahunt. Nihil enim *Invidiam* magis suscitatur, quam ambitiosum & immodicum negotiorum monopolium: Nihilque è converso, *invidia* extinguit magis, quam si quis in summis honoribus constitutus, aliis Officiariis inferioribus nihil detrahat. Hoc enim modo, quot illi ministri sunt, tot se tegit umbraculis ab *invidia*.

Super omnia, illi *Invidiam* in se concitant maxime, qui fortunarum suarum amplitudinem insolenter & tumide ostentant; nunquam sibi placentes, nisi dum potentiam suam jactent, vel per pompam exteriorem, vel triumphando de Adversariis aut Competitoribus suis dejectis: ubi contra, Viri prudentes sacrificare quandoque *Invidiæ* ament, de industria interdum permittent se vinci, in rebus, quæ minus eis cordi sunt. Nihilominus, illud verum est, potentiam ostentationem apertam, & indissimulatam, (modo absit arrogantia & gloria inanis) minore *Invidia* laborare, quam si callide & quasi furtim se nota subtrahat. Etenim, hoc cum fit, nihil aliud facit quis, quam ut Fortunam infimulet, quasi ipse sibi esset cõcius indignitatis suæ: unde alios ad sibi *invidendum* stimulat.

Postremo, ut huic parti finem imponamus; Quemadmodum in principio diximus, *Invidia* actum aliquid habere in se ex *Veneficio*; Ita non alia est *invidia* curatio, quam quæ solet esse *Veneficii*, & *Incantationis*: hoc est, *Sortis translatio* (ut vocant,) & in alium remotio. Ad quem finem, prudentiores ex honoratis, semper in Scenam introducunt aliquem, in quem *Invidiam*, in se alias incursum, derivent: quandoque in ministros & servos, quandoque in Collegas & socios; aut in alios quosdam eam rejicientes. Neque ad hunc usum unquam desunt Personæ aliqua violentæ, & temerariæ; quæ, modo potentiam & negotia agitent, ea quovis periculo mereari non dubitent.

Jam vero, ut de *Publica Invidia* loquamur. Ea saltem aliquid in se habet boni; ubi in *privata invidia* nihil prorsus inest boni. *Publica n. Invidia*, instar

salubris *Ostracismi* est, qui viros magnos, supra modum excrecentes, coërcet; unde etiam fræno est vitis præpotentibus, ne se nimium efferant.

Hæc *Invidia*, quæ mala *Contentatio* modernis linguis appellatur, (& in Titulo de Seditionibus plenius tractabitur,) est in *Regnis* & *Rebus pub. contagioni* nõ absimilis. Etenim sicut *Contagio* in sanas partes serpit, easque corrumpit; ita etiam, quando *Invidia* statum occupaverit, vel optima Reip. Mandata & Instituta in odium vertit, & grave olentiam quandam, Itaque parum proficitur intermiscendo actiones gratas & populares odiosis; Etenim, hoc ipsum imbecillitatem & *Invidia* metum arguit; quæ tanto magis nocet, ut sit etiam in *Contagionibus*, quæ, si tibi ab iis metas, facilius irruunt.

Ac publica ista *Invidia*, magis in *Regum* Officiarios & Ministros involat, quam in *Reges* ipsos. At tamen ecce Regulam quæ vix fallit. Si *Invidia*, quæ ministro incumbit, sit magna, causa autem parva; aut si *Invidia* quasi generalis sit, & omnes Status ministros complectatur: tunc *Invidia* (et si occulto) *Regem*, aut *Statum* ipsum, petit. Atque hæc dicta sint, de *Publica Invidia*, aut *Contentione mala*; atque de ejus differentia ab *Invidia privata*, quam priore loco tractavimus.

Addemus etiam, in genere, de affectu *Invidia* hoc insuper; eum inter omnes *Affectus* esse maxime importunum, & assiduum. Etenim, aliis *Affectibus* excitandis subinde præbetur occasio. Recte autem dictum est, *Invidiam festos dies nõ agere*: quia semper materiam se exercendi reperit. Unde etiam observatum est, *Amorem & Invidiam*, maciem hominibus inducere; id quod alii *Affectus* non faciunt, quoniam non continui sunt. Est etiam *Invidia* *Affectuum* vilissimus & pravissimus: quam ob causam proprium est attributum *Diaboli*; qui dicitur, *Invidus homo, qui Zizanias inter Triticum nocturno seminavit*; quemadmodum etiam semper evenit, ut *Invidia* callide & in tenebris operetur, ad præjudicium cujusvis rei optimæ, veluti *Trinitici*.

## X.

## DE AMORE.

**A** Mori plus debet Scena, quam Vita. Etenim in Scena, *Amor* semper *Comœdiæ* præbet Argumentum; quandoq; etiam & *Tragœdiæ*: At in vita humana, multum plerumq; affert nocummenti; Nunc ut *Sirenium* aliqua, aliquando ut *Furiarum*. Observare licet, & eminens ex Viris Magnis & Illustribus fuisse (quorum extat memoria, vel antiqua, vel recens,) qui adactus fuerit ad insanum illum gradum *Amoris*. Unde constat animos magnos, & negotia magna, infirmam hanc *passionem* non admittere. Excipere tamen oportet *Marcum Antonium Imperii Romani Duumvirum*, & *Appium Claudium*, Decemvirum, Legislatorum inter Romanos principem. Quorũ prior fuit revera homo luxuriosus, & voluptatibus deditus; Alter autem vir fuit prudens & austerus. Unde quisvis perspiciat, *Amorem* (quanquam rarius) aditum reperire posse, non solum in cor apertum, sed & bene munitum, si diligenti custodia non asservetur. Abjectum quidem, & pusillanimum, est illud *Epicuri* dictum: *Satis magnum alter alteri Theatrum sumus*; Quasi homo, natus ad contemplationem Cœli & Cœlestium, Idolum adorans minutum, satageret, se submitiendo, si non ori, ut bruta, oculo tamen,

certe ad altiora contemplanda dato. Mira res videbitur, si passionis hujus excessum perpendamus, ac quomodo ipsi rerum natura & valori vero insultet, vel hoc ipso, quod Hyperbole perpetua nulli rei conveniat, præterquam *Amoris*. Neq; hæc Hyperbole solummodo in locutionis phrasi cernitur. Cum enim verissime dictum sit, Adulatorũ principem, quo cum ceteri adulatores minores conspirant, esse unumquemq; sibi ipsi; profecto *Amator* aliquid amplius est. Nunquam n. fuit quisquam adeo superbus, qui se ipsum tam absurde magnificerit, quam *Amator* personam amatã. Recte itaq; receptum est illud diverbium; *Amare & Sapere, vix Deo conceditur*. Neq; aliis tantummodo manifesta est hæc *Phrenesis*, *Persona* autem *amate* minime; sed & *amate* potissimũ, nisi *Amor* sit reciprocus. Ceterum optimum enim est, *Amorem* semper repedi, aut *Amore* mutuo; aut *Contemptu* intrinseco, & secreto. Quo magis cavendũ est hominibus ab hac *passione*; quæ non solum alias res perdit, sed & se ipsam. Quæ alia infert damna, belle illa exprimit *Poetarum* fabula: *Eũ scilicet, qui Helenam præliis, Junonis dona, & Palladis, amisisse*. Quisquis enim *amatoris affectibus* nimis indulget, & divitiis & sapientiæ nunciũ remittit. Habet hæc *passio* æstus suos, in ipsis tẽporibus, quibus animus maxime mollior est, & infirmior: nimirũ in rebus prosperis, aut adversis; quanquam hoc posterius minus forsitan observatũ fuerit. Utraq; enim tempestas *Amorem* accendit, redditq; flagrantiorẽ; unde evincitur esse stultitiæ proles. Optime illi, qui si *Amores* omnino nequeant extrudere, eos tamen inordinem redigunt; & à rebus seriis vitæq; negotiis segregat. Si enim illis *Amor* se immisceat, turbat omnia, hominesq; eo compellit, ut fines suos recta petere nõ possint. Quicquid in re sit, viri militares *Amoribus* dediti sunt; opinor, non aliter, quam vino. Poscunt enim plerunq; pericula, compensationẽ voluptariam. Inest ingenio humano motus quidam arcanus, & tacita inclinatio, in *Amorem* aliorum: qui si non insumatur in unum, vel paucos, naturaliter se diffundit in plures; atq; homines reddit humanos, & charitativos: quemadmodum videre licet nonnunquam in *Monachis*. *Amor conjugalis* genus humanum creat; *Amor socialis* perficit; *Amor* vero *lascivus* inficit, & dehonestat.

## XI.

## DE MAGISTRATIBUS ET DIGNITATIBUS.

**V**iri in *Magistratu* collocati, ter servi: servi Principis vel Politicæ; servi famæ; & servi negotiorum. Adeo ut libertate ne utiquam fruantur, nec in personis, nec in actionibus; nec in temporibus suis. Mirũ cupiditatis genus, potestatem appetere, libertatem amittere: vel potestatem in alios ambire, potestatem in seipsum exuere. Ascensus ad *Dignitates* arduus est; & per labores pervenitur ad labores majores; sæpe quoq; *Indignitatibus* non vacat. Atq; per *Indignitates* pervenitur ad *dignitates*. Statio in *Dignitatibus* res lubrica est; Atq; regressus, aut præcipitium est, aut saltem Eclipsis; quæ & ipsa triste quiddam, & melancholicum. *Cum non sis qui fueris, non esse cur velis vivere*. Imo nec regredi datur, etiamsi quis cupiat; Neque regredi volunt homines, cum ratio postulat ut id facerent: verum Impatientes manent vitæ privatæ, etiam cum senectus aut infirmitas ingruit; quæ umbram